

ДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ФАКТОРА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано науково-педагогічну літературу, праці з культурології, у результаті синтезу й узагальнення інформації наведено змістовну характеристику поняття “загальнокультурна компетентність”. У контексті проведеного дослідження виокремлено складові компоненти загальнокультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Ключові слова: загальнокультурна компетентність, компетенція, компетентність, загальна культура, культура.

З’ясування педагогічного змісту поняття “загальнокультурна компетентність” (далі – ЗКК) детермінує необхідність уточнення категоріально-понятійного апарату досліджуваного питання. Зазначене термінологічне словосполучення репрезентує, насамперед, галузь вищої педагогічної освіти і визначає набір рис і особливостей особистості майбутнього вчителя згідно з вимогами професійно-педагогічної підготовки, а також є похідним від двох основних понять “культура” і “компетентність”.

Систематизація сучасних уявлень про зміст, структуру та сутність ЗКК дає можливість виявити відмінність цього явища від споріднених йому явищ, ґрунтуючись на результатах аналізу філософської, педагогічної і психологічної літератури, а саме: загальна культура, загальнокультурна компетенція, загальнокультурна компетентність. У спеціальних дослідженнях здійснюються перші спроби наукового осмислення сутності феномену й інтерпретації змісту і структури ЗКК в Україні (Т.В. Несвірська, О.В. Овчарук, О.М. Олексюк, Г.Р. Шпиталевська, Л.М. Яковлева та ін., у Росії: Т.В. Єжова, І.О. Зимня, Н.Ю. Конасова, Н.Ю. Русова, С.Л. Троянська та ін.).

Мета статті – розглянути питання змісту загальнокультурної компетентності як фактора формування майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Розгляд суті загальнокультурної компетентності передбачає вирішення питання співвідношення таких понять, як “компетенція” і “компетентність”. Аналіз довідникової і науково-педагогічної літератури з питання досліджуваних категорій, визначення їх суттєвих ознак за допомогою логіко-аналітичного аналізу, контент-аналізу дає підстави стверджувати, що поняття “компетентність” є ширшим за поняття “компетенція”.

Компетенція – слово латинського походження, що означає “добиваюся, відповідаю, підходжу”. В енциклопедичному словнику використовується у двох значеннях: як коло повноважень, надане законом, уставом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі, а також як знання і досвід у тій або іншій галузі [10, с. 621].

У тлумачному словнику С.І. Ожегова це поняття характеризується у двох значеннях: “коло питань, у яких хто-небудь добре обізнаний, і коло чийось повноважень, прав” [7, с. 281]. Новий тлумачний словник української мови характеризує компетенцію як добру обізнаність із чим-небудь, а також коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи [6].

Компетентний означає “підходящий”, “відповідний”, “узгоджений”, а компетенція – “узгодженість частин”, “сумірність”, “симетрія”. Пошук сутності цього поняття шляхом з’ясування його етимології підтверджує його використання для характеристики придатності особистості до діяльності в певній сфері [2].

Ми спираємось на висновки А.В. Хуторського щодо чіткого і конкретного визначення цих двох категорій. Автор зазначає, що для розділення загального та індивідуального необхідно відрізнити синонімічне використання цих понять. На думку вченого, компетенція включає сукупність взаємопов’язаних якостей особистості, а саме: знань, умінь, навичок, способів діяльності, заданих стосовно певного кола предметів та процесів і необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них. Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до певного виду діяльності [12; 13]. Отже, компетенція – це задана вимога до підготовки фахівця, а компетентність – особистісна його якість. Тлумачення поняття “компетентність” передбачає володіння людиною певною компетенцією. Одним із смислів поняття компетентності є характеристика особистісних якостей людини, володіння компетенцією.

Компетентність визначає і характеризує рівень професіоналізму особистості, у нашому дослідженні – це рівень професіоналізму майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей. А досягнення компетентності відбувається шляхом здобуття майбутнім учителем необхідних компетенцій, що становлять мету професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей.

Для обґрунтування наукових поглядів, провідних концептуальних ідей на досліджуваний феномен “загальнокультурна компетентність” слід, насамперед, визначити ключові поняття, які надалі становитимуть понятійне поле теорії. Нова понятійна база вивчення проблеми повинна гармонійно входити в контекст уже існуючих основоположних категорій педагогіки, а також ураховувати передові сучасні наукові досягнення.

Вирішення проблеми внутрішньої структури загальнокультурної компетентності здійснювалось нами шляхом дослідження питання суттєвості педагогічної культури, наповнення її певних ознак і властивостей. У зв’язку з цим, слід зазначити, що загальнокультурна компетентність, на нашу думку, перш за все, забезпечує високий рівень педагогічної культури, що знаходить прояв у педагогічній майстерності, педагогічному спілкуванні та їх спрямованості на загальнокультурний розвиток як студентів, так і учнів.

Педагогічна культура, на наш погляд, знаходить прояв у загальній культурі; культурології; літературі (українській, зарубіжній), мові; духовній культурі; професійно-етичних цінностях; професійно значущих якостях спеціаліста, які виступають ознаками ЗКК.

У межах нашого дослідження ключовим поняттям ЗКК є загальнокультурна діяльність, яка є важливою складовою педагогічної діяльності вчителя. Загальнокультурна діяльність спрямована на вирішення загальнокультурних завдань у таких видах діяльності вчителя, як навчання, виховання й освіта. У зв’язку з цим загальнокультурна діяльність учителя, перш за все, включає в себе такі основні, на нашу думку, напрями: соціально-педагогічна діяльність; інтелектуальна діяльність; суто професійна діяльність; морально-етична діяльність. Як бачимо, це багатоплановий процес і результат формування загальної та специфічної педагогічної культури, що мають цілі, зміст, форми й методи.

Таким чином, загальнокультурну діяльність ми розуміємо як складний багатоплановий процес і результат підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, спрямований, перш за все, на формування загальної культури майбутнього вчителя, розвиток духовної культури особистості вчителя, міжособистісних відносин, особливо формування світогляду. Успішне виконання загальнокультурної діяльності передбачає володіння вчителем загальнокультурною компетентністю, яку ми розуміємо як фактор формування педагогічної культури вчителя гуманітарних спеціальностей, що забезпечує реалізацію загальнокультурної діяльності у вирішенні педагогічних завдань за допомогою управління педагогічними умовами з її формування.

З метою визначення структурно-категоріальних елементів і ознак ЗКК звернемо увагу на їх характеристики. Так, слово “культура” протягом багатьох століть вживається як міра освіченості і вихованості людини. Філософи різних часів постійно зверталися до загальної культури людини, способу організації і розвитку її життєдіяльності, системи соціальних відносин, прояву духовних цінностей, сукупності становлень людей до природи, до людей і, в решті-решт, до самих себе. Проблема загальної культури особистості, її розвитку і виховання посідає чільне місце у філософії різних епох.

Семантика поняття “загальний” стосується усього, поширюється на всіх, на все в цілому, це сукупність властивостей, притаманна всьому: певному явищу, процесу, об’єкту, феномену, що розглядається, вивчається. Так, поняття “культура” вживається для характеристики певної історичної епохи, конкретного суспільства, народностей і націй, також специфічних сфер діяльності, життя. Протягом усієї історії розвитку філософської думки культура в тому чи іншому аспекті була предметом вивчення мислителів, літераторів, істориків. На думку німецького філософа і просвітителя ХІХ ст. І.Г. Гердера, розвиток культури являє собою зміст, напрям і сенс історичного процесу. Культура є розкриттям сутності людини в історичному русі, відповідно, її вищим і повним виразом виступає гуманізм. Адже саме культура з усією її багатогранністю була відкрита людиною. Суть і зміст культури відповідають призначенню людини, визначають місце людини в культурі.

У вузькому значенні культура – сфера духовного життя людей. Культура включає в себе предметні результати діяльності людей: машини, споруди, результати пізнання, витвори мистецтва, норми моралі, права тощо, а також людські сили і здатності, що реалізуються в діяльності: знання, уміння, навички, рівень інтелекту, морального й естетичного розвитку; світогляд, способи і форми спілкування людей. В основі розвитку матеріальної і духовної культур, які перебувають в органічній єдності, лежить розвиток матеріального виробництва. Кожна суспільно-економічна формація характеризується певним типом культури, що змінюється з переходом від однієї формації до іншої, при цьому успадковується все цінне в культурі минулого [10, с. 677].

Отже, наукове обґрунтування загальнокультурної компетентності неможливе без сформованості у людини культури в широкому розумінні – сукупності практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. Отже, культура – це сфера духовного життя суспільства, яка має тісний зв’язок з вихованням і освітою. Навіть у перекладі з латини “культура” означає “виховання, освіта, розвиток” [1, с. 185].

Існує велика кількість типів культур, які мають загальні, типові риси структури: національна, світова, міська, релігійна, соціальна, художня різновиди культури,

особистісна тощо. Основні елементи загальної культури існують у двох видах: матеріальному і духовному. Матеріальна культура – це світ речей, створених працею і розумом людей, що охоплює всі сфери виробничої діяльності людини та її результати: знаряддя праці, предмети побуту, житло, транспорт тощо. Духовна ж культура – це творчий досвід людства, втілений у сукупності нематеріальних об'єктів: мові, законах, звичаях, традиціях, міфах, знаннях, ідеях тощо. Духовна культура не може розвиватися без матеріальної бази, первинним орієнтиром якої є духовне начало. Не випадково духовну культуру справедливо вважають домінантою структури культури. Найбільш значними формами духовної культури вважаються релігія, мистецтво, філософія, наука. Здобутком різних видів діяльності людини, які отримали високе суспільне визнання, є духовні цінності. Духовна культура містить у собі інтелектуальну та духовну творчість.

Отже, елементами духовної культури є: звичаї, норми, цінності, знання, інформація, значення. Сферами духовної культури вважають міфологію, релігію, мистецтво, науку і філософію.

Т.І. Туркот, досліджуючи поняття педагогічної культури, звертає увагу на те, що духовна культура особистості постає епіцентром культури суспільства. Автор спирається на тлумачення П.М. Щербаня, який, виокремлюючи головні компоненти духовної культури особистості, наголошує на значенні національної самосвідомості та національної культури в її творенні. Так, стрижнями духовної культури науковець визначає національну та моральну культури, визначальним чинником яких є національна самосвідомість, яка знаходить прояв в інтелектуальній (знання, уміння, культура мислення, наукова організація праці), родинно-побутовій, художньо-етичній, політичній, а також комунікативній (культура спілкування), екологічній, релігійній (релігійні традиції, толерантність до інших традицій, толерантність до інших релігій), правовій культурах [11].

Таким чином, наукове обґрунтування загальної культури неможливе без розуміння природних здібностей і творчих сил людини, які виявляються у типах і формах організації її життя і діяльності, у створенні нею матеріальних і духовних цінностей, що забезпечують високий рівень розвитку суспільства. Поняття “загальна культура” переміжується з ознаками інших понять – “культурний розвиток”, “культурне життя”, “виховання”, “оброблення”, “освіта”, “освіченість”, “культурні цінності”, “свідомість”, “діяльність”, “творчість”, “активність”, “робота”, “праця”, “інтелектуальність”, “шанування”, “пошана”, “поклоніння”, “творення культури”, “самотворення”, “самототожність”, “самореалізація”.

Отже, культури поза людиною не існує, зрозуміти сутність культури можна лише крізь призму діяльності людини, народів загалом. Культура, розкриваючи і реалізуючи сутність людського буття, одночасно формує і розкриває цю сутність. Адже людина соціальною не народжується, а стає такою в результаті діяльності, під впливом процесів освіти і виховання, що означає оволодіння культурою. Специфіка культури полягає в тому, що, як і праця, культура робить людину людиною, а також демонструє, наскільки людина стала нею. Тобто культура є якісною характеристикою розвитку суспільства. Рівень розвитку культури визначається її ставленням до свободи людини, а також тими можливостями, які вона надає особистості для її творчої самореалізації.

Культурологи А.Є. Прилуцька та В.М. Корабльова визначають дев'ять функцій культури: адаптаційну (надання можливості кожному пристосуватися до існуючих у суспільстві оцінок і норм поведінки); пізнавальну (ознайомлення людини зі

знаннями, необхідними для визначення ціннісного ставлення до світу, бо саме культура нагромаджує знання про світ і надає можливості для засвоєння цих знань); ціннісну (аксіологічну) (надання можливості виробити ціннісні орієнтації людини, коригувати норми поведінки, ідентифікувати себе у суспільстві. Ця функція культури допомагає сформувати у людини певні потреби і ціннісні орієнтації, що визначає культурний рівень людини); інформативну (надання людині і суспільству певної інформації. Культура є засобом, що виробляє і запам'ятовує інформацію); комунікативну (виконання ролі передавання культурних цінностей, засвоєння яких неможливе без спілкування людей. Сам процес спілкування здійснюється за допомогою мови, музики, образотворчого мистецтва тощо); нормативну, або регулятивну (полягає у відпрацюванні і поширенні норм поведінки, які суспільство пропонує людині й відповідно до яких формується спосіб життя людей, їх ціннісні орієнтації, поведінка. Зміст її полягає в тому, що культура впливає на поведінку людей, регулює їх вчинки та оцінки); виховну (визначається тим, що кожна людина є продуктом власної культурної творчості, у процесі якої вона задовольняє матеріальні і духовні потреби, розвиває свої здібності, досягає певних життєвих цілей); світоглядну (основою якої є формування світогляду людини; цей процес відбувається через різні форми суспільної свідомості, які становлять зміст культури (міфологію, релігію, науку тощо)); знакову, або семіотичну (бачення культури як певної знакової системи. Без оволодіння цією системою зрозуміти досягнення культури неможливо. Найважливішим засобом пізнання культури є мова. Певні знакові системи потрібні для пізнання музики, живопису, театру тощо). Слід зазначити, що у реальному житті функції культури тісно переплетені між собою та становлять єдиний процес поступального культурного розвитку людини [8].

Російська вчена І.О. Зимня характеризує зміст загальної культури з позиції особистісно-діяльнісного підходу, виокремлюючи шість основних напрямів, які визначають три глобальних плани її розгляду. План культури особистості становлять культура відносин і культура саморегуляції; план культури діяльності представлено культурою інтелектуальної діяльності і культурою предметної діяльності; план культури соціальної взаємодії людини з іншими людьми характеризують культура поведінки і культура спілкування. Кожний з цих напрямів виділяється як автономний, самостійний у загальній системі їх взаємозв'язку, взаємообумовленості і взаємодії достатньо умовно. Водночас явною є їх різновекторна спрямованість. Три глобальних плани розгляду культури утворюють внутрішній, інтелектуально-афективно-вольовий, ціннісно-смісловий пласт загальної культури людини. Культура предметної діяльності, культура поведінки і культура спілкування являють собою зовнішній контур, у реалізації якого виявляються особливості внутрішнього. Основні складові культури науковець розглядає в межах кожного з шести вищеназваних напрямів культури як притаманні людині, яка перебуває на кожному ступені освіти. Як такі складові визначено: розуміння світу (осмислення); знання світу і себе в ньому; уміння; творче перетворення або творення і готовність людини до подальшого розвитку. При цьому визначення цих складових автор зіставляє з такими термінами, як “роблення”, “творення” (В.Т. Кудрявцев), “умілість” (В.Т. Кудрявцев, Е. Еріксон).

У проведеному дослідженні І.О. Зимня дійшла висновку, що визначальними (загальнокультурними) характеристиками дорослої людини (студента) є: 1) **повага гідності** іншої людини і **збереження** власної гідності у різнобічних ситуаціях соціальної взаємодії (побутової, професійної, суспільної), тобто культура особистості, саморегуляції; 2) **адекватність людини** (зовнішній вигляд, манера поведінки, спілку-

вання) ситуаціям побутової, професійної, суспільної взаємодії, тобто культура побуту, праці, відпочинку, здорового способу життя, спілкування; 3) **дотримання** етносоціокультурних традицій, звичаїв, норм, етикету в моно- і кроскультурній взаємодії, тобто культура нормативної поведінки, етикету, ставлення, соціальної взаємодії; 4) **актуальна готовність** використання загальнокультурного індивідуального фонду знань (гуманітарних, природничо-наукових, економічних, політичних, правових та ін.), сформованого змістом повної середньої та вищої освіти в процесі вирішення завдань соціальної взаємодії, тобто культури інтелектуальної і предметної діяльності, культура інтелекту; 5) **ненасичуваність потреби** у задоволенні і продовженні особистісного соціокультурного (морального, інтелектуального, естетичного та ін.) **розвитку і саморозвитку**, тобто культура саморегуляції, особистісного самовизначення; 6) **орієнтування** в основних ціннісно-сміслових домінантах сучасного світу, країни, суспільства; в основних напрямках історії і збереження культурного життя світу, країни (живопис, музика, література, архітектура та ін.), тобто загальноцивілізаційна культура; 7) **соціальна відповідальність** за себе, свою поведінку, відповідальність за благополуччя інших, тобто культура соціального побуту [3].

Отже, проведений ученою аналіз показав, що межі поширення загальної культури особистості характеризуються глибоким змістовим наповненням і достатньо вагомі. Адже І.О. Зимня розглядає загальну культуру під кутом зору індивідуальної спрямованості особистості, яка знаходить прояв у соціальній взаємодії і творчій самореалізації у процесі діяльності.

У психолого-педагогічних дослідженнях сучасних українських педагогів загальну культуру особистості представлено з позиції творення людиною “неповторного світу культури та власної долі” (І.П. Аносов, В.В. Молодиченко, Т.С. Троїцька [4]), як “рівень освіченості людей” (С.О. Сисоєва [9]), як “іманентну характеристику суспільства” (Л.М. Масол [5]).

На основі такого трактування сутності загальної культури особистості ми звертаємо увагу на індивідуально-особистісний та діяльнісний виміри формування ЗКК майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Слід зазначити, що етимологія українського слова “культура” становить конгломерат категорій педагогіки: виховання, освіти, освіченості, розвитку – має генетичний зв’язок зі словами “вирощування”, “плекання” – дбайливий догляд живої істоти.

Так, у процесі освіти особистість, у нашому дослідженні – майбутній учитель гуманітарних спеціальностей – здобуває сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, переконань, які характеризують зміст його професійної підготовки. Незаперечним є той факт, що у багатозначному явищі освіта виокремлюється і як процес, і як результат освіченості. Водночас, як зазначає Л.М. Масол, результативність освіти доцільно розглядати з урахуванням праксеологічного (уміння, досвід), антропологічного (якості особистості), аксіологічного (цінності) компонентів [5, с. 13].

Про зв’язок та невіддільність освіти і культури наголошують у своїх працях В.П. Андрущенко, Г.О. Балл, В.С. Біблер, О.В. Бондаревська, С.І. Гессен, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, М.С. Каган, М.Д. Коул, М.В. Михайличенко, В.О. Огнев’юк, О.П. Рудницька, О.Я. Савченко, С.О. Сисоєва та ін. Так, С.І. Гессен підкреслює прикладне значення філософії освіти, завданням якої є філософське осмислення культурних цінностей. Сьогодні формується нова галузь філософської науки – філософія освіти, розвиток якої зумовлений передусім еволюцією основних філософських концепцій про роль людини у світі. Згідно із сучасними філософськими концепціями, Людина стає центром наукової картини світу. Відповідно, у цьому кон-

тексті потребує осмислення проблема “олюднення Людини” (І.А. Зязюн) у сфері освіти, проблема її гуманізації.

Ми спираємось на висновки вітчизняних дослідників Г.О. Балла, І.Д. Бежа, І.А. Зязюна, В.С. Лутая, С.О. Черепанової та ін., які вважають, що у філософії освіти є свій предмет дослідження – “виявлення і вирішення (урівноваження) суперечностей між найбільш широкими уявленнями про світ, суспільство і місце людини в ньому і педагогічною дійсністю та її відображенням цією спеціальною наукою”, – і вона має бути гуманістичною [14].

У цьому аспекті слід зазначити, що унікальну здатність актуалізувати професійний інтерес майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до широкого кола загальнокультурних проблем мають гуманітарні дисципліни. Підхід до педагогічної діяльності ми розглядаємо з позиції значущості гуманітарних дисциплін у становленні професіоналізму майбутнього вчителя як особистості. Адже якість, результати навчально-виховного процесу школи залежать, насамперед, від учителя, його теоретичної підготовки, педагогічної та методичної майстерності.

Вивчення стану обраної проблеми в теорії і практиці вищої педагогічної школи дало змогу зробити висновок про те, що загальнокультурна компетентність не створюється самостійно і потребує цілеспрямованих дій з її формування, а саме доцільного, систематизованого нагромадження в її змісті позитивних кількісних і якісних змін, які дають можливості майбутнім учителям гуманітарних спеціальностей ефективно здійснювати загальнокультурну діяльність.

Таким чином, загальнокультурна компетентність передбачає сформованість таких особистісних якостей майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, як: педагогічна культура; здібності у загальній ерудиції, тобто глибокі, всебічні знання з таких галузей наукових знань, як історія України, всесвітня історія, культурологія, українська мова і література, зарубіжні мови і літератури, мистецтво, соціологія, філософія, психологія та інші гуманітарні знання.

Спираючись на творчість видатних педагогів, науковців, ми визначили такі складові ЗКК майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей: *філософська основа* – особливості філософських, педагогічних, психологічних, культурологічних підходів; *педагогічна основа* – морально-етичні якості, особистість учителя та його якості, авторитет учителя; педагогічна майстерність учителя, педагогічний такт, педагогічне спілкування, гуманізація та гуманітаризація формування ЗКК; *психологічна основа* – мотиви поведінки, критичність мислення, здатність до спілкування; *суто педагогічна основа* – формування у себе морально-естетичних, етичних якостей; *виховна основа* – виховання самостійних шляхів самовдосконалення, пізнання самого себе, уміння керувати собою; *методична основа* – методи і прийоми ЗКК, форми формування ЗКК; *інноваційно-методична основа* – новизна методів формування ЗКК і їх оптимізація, методи і прийоми активізації у навчально-виховному процесі, прийоми педагогічної майстерності майбутнього вчителя та їх прояв у формах і методах навчання та виховання; *управлінська основа* – керівництво формуванням ЗКК.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, на нашу думку, до найбільш характерних ознак ЗКК, формування якої у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей є рушійною силою їх професійної підготовки, слід зарахувати: психолого-педагогічні знання про ЗКК і шляхи її формування в учнів; знання про національну, загальнолюдську, педагогічну культури; знання про види мистецтва; знання про соціальні, професійні, особистісні мотиви педагогічної діяльності; знання й уміння педагогічної культури, а саме комунікативні здібності.

Спираючись на педагогічний досвід відомих педагогів, науковців, вважаємо за доцільне стверджувати, що в процесі професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей має формуватися професійно значуща якість – ЗКК, що при повній відповідності всім вимогам педагогічної діяльності дає майбутнім учителям гуманітарних спеціальностей змогу успішно здобувати знання, уміння, навички, досвід у сфері загальнокультурної компетенції. Цю професійно значущу якість можна визначити як ЗКК майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

У подальших наукових пошуках ми плануємо охарактеризувати гуманістичну спрямованість як системотвірний фактор формування ЗКК майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К. : Богдана, 2003. – 530 с.
3. Зимняя И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / Ирина Алексеевна Зимняя // Центр дистанционного образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0504.htm>.
4. Людиномірність гармонізації культурно-освітнього простору особистості: методологія, експертиза та психолого-педагогічні рецепції : монографія / І.П. Аносов, В.В. Молодиченко, Т.С. Троїцька ; [за заг. ред. Т.С. Троїцької]. – Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2012. – 378 с.
5. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія / Л.М. Масол. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.
6. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укл. : В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – К. : АКОНІТ, 2006. – Т. 1. А – К. – 926 с.
7. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Сергей Иванович Ожегов. – М. : Советская энциклопедия, 1979. – 900 с.
8. Прилуцька А.Є. Культурологія. Модульний курс : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.Є. Прилуцька, В.М. Корабльова. – 2-ге вид. – Х. : Торсінг плюс, 2008. – 288 с.
9. Сисоєва С.О. Сфера освіти як об'єкт наукового дослідження / С.О. Сисоєва // Освітологія: витоки наукового напрямку : монографія / за ред. В.О. Огнев'юка ; авт. кол. : В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова, О.М. Кузьменко, О.О. Мороз. – К. : Едельвейс, 2012. – 336 с.
10. Советский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1979. – 1600 с.
11. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Т.І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
12. Хуторской А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? : пособ. для учителя / А.В. Хуторской. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 383 с.
13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 3–10.
14. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / Василь Васильович Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013.

Шумилова И.Ф. К вопросу содержания общекультурной компетентности как фактора формулирования будущих учителей гуманитарных специальностей

В статье проанализирована психолого-педагогическая литература, работы по культурологии, в результате синтеза и обобщения информации представлена содержате-

льная характеристика понятия “общекультурная компетентность”. В контексте проведённого исследования выделены составные компоненты общекультурной компетентности будущих учителей гуманитарных специальностей.

Ключевые слова: общекультурная компетентность, компетенция, компетентность, общая культура, культура.

Shumilova I. To the question of the content of general cultural competence as a factor of forming of future humanitarian specialities' teachers

In the article scientific and pedagogical literature, works in culturology has been analyzed; in the result of synthesis and generalization of information there have been presented the content characteristics of the notion “general cultural competence”. In the context of this research the author of the article identifies components of general cultural competence of future humanitarian specialities teachers. It has been determined that terminological phrase “general cultural competence” represents the field of the higher pedagogical education and represents a set features and peculiarities of personality of future teacher according to the requirements of professional and pedagogical training, and also is derived from two basic concepts “culture” and “competence”. In the course of the study the author concludes that competence defines and characterizes the level of professionalism of future teacher of humanitarian specialities. The achievement of competence is realized through the getting by future teacher the necessary competitions which is the goal of professional training of humanitarian specialities of teachers.

The solving the problem of internal structure of general cultural competence was carried out through the researching the question of materiality of pedagogical culture, filling its specific characteristics and properties. According to this the author comes to the conclusion: general cultural competence, first of all, provides the high level of pedagogical culture that finds expression in pedagogical skills, pedagogical communication and their directionality on general cultural development as students as pupils. Key notion is general cultural activity which is the important part of pedagogical activity of teacher.

In the research work the author draws the conclusions of T. Turkot that spiritual culture of personality is the main epicenter of culture of society and P. Scherban who defines the main component of spiritual culture of personality. A. Prylutska and V. Korableva determined nine functions of culture: adaptive, cognitive, valuable, informative, communicative, normative or regulatory, educational, ideological, symbolic or semiotic. Russian scientist S. Zimnya presents the analysis of general cultural characteristics of adult and considers the general culture from the point of view the individual directionality of personality which finds expression in social interaction and creative self-regulation in the process of activity.

Based on the work of outstanding teachers, scientists the author defines the parts of general cultural competence of future teachers of humanitarian specialities: philosophical foundation which presents features of philosophical, pedagogical, psychological, culturological approaches; pedagogical basis which presents moral-ethical qualities, teacher's personality and his qualities, teacher's authority; pedagogical skills of teacher, pedagogical tact, pedagogical communication, humanization and humanization of forming of general cultural competence; psychological basis, which presents behaviour motives, critical thinking, ability to communication; pedagogical basis, forming of moral ethical and aesthetical qualities; educational basis: education of independent ways of self improvement, self-knowledge, ability to manage themselves; methodical basis, which presents methods and techniques of general cultural competence, forms of forming of general cultural competence; innovative-methodical basis – novelty of methods of formation of general cultural competence and its optimization, methods and techniques of activization at educational process, techniques of pedagogical skills of future teacher and their manifestation in forms and methods of education; managerial basis of forming of general cultural competence.

Key words: competence, general cultural competence, culture, pedagogical skills, personality, pedagogical approach, pedagogical communication, pedagogical culture.